

Про роль харківської громадськості в заснуванні Харківського практичного

[Л. САВЧЕНКО, доцент кафедри політичної історії.]

#15-16 от 22.06.2004

Наш університет став першим вищим технічним навчальним закладом в Підросійській Україні. Однак цього могло б і не статися, якби харківська громадськість не доклала до того своїх зусиль.

Хоча відкриття Харківського практичного технологічного інституту відбулось у 1885 році, початкове рішення про його створення урядовими інстанціями Російської імперії було прийнято ще у 1870 році. Цей 15-річний розрив був не випадковим. Спочатку перешкодою стали фінансово-бюджетні ускладнення, викликані російсько-турецькою війною 1877-1878 років, а у 1881 році сумніви, стосовно необхідності відкриття цього закладу взагалі, призвели до фактичного скасування цього рішення. У дискусіях з приводу, варто, чи не варто його створювати, почала перемагати думка про те, що слід обмежитись заснуванням середнього навчального закладу на зразок технікуму. Розглядалось питання про використання вже збудованих корпусів у інших цілях. Деякі з цих будівель, зокрема, фізичний корпус, були зайняті університетом. У тому, що розвиток подій вдалось повернути в інший бік вирішальну роль відіграла харківська громадськість.

Вже перші повідомлення про можливе створення нового вищого навчального закладу викликали у харків'ян великий ентузіазм і бажання посприяти реалізації такого задуму. На початку 1871 року міське товариство на своєму засіданні вирішило виділити для потреб облаштування інституту 50 тисяч карбованців з прибутків міського банку. Частина цих грошей було використано на придбання земельної ділянки для спорудження корпусів інституту у її власника Володимира Дмитровича Сердюкова. Кошти, що залишились, передавались до міністерства фінансів для належного їх застосування у справі створення технологічного інституту.

Звістка про скасування рішення відкрити у місті інститут, що надійшла у 1881 році, змусила харків'ян розгорнути справжню петиційну кампанію. Відразу було проведено засідання Міської Думи, на якому до Петербургу призначили і відрядили депутацію у складі Міського голови Ковальова і гласних Думи статського радника Гордієнка (колишнього Міського голови), відставного гвардії поручика Брезоля та кандидата природничих наук Фесенка з дорученням клопотати про відкриття технологічного інституту. Харківський губернатор і попечитель Харківського учбового округу надіслали офіційні листи з тим же проханням у відповідності з службовою підлеглистю до міністрів внутрішніх справ та народної освіти. Звернення з проханням відкрити технологічний інститут надійшли до російських урядових інстанцій від багатьох небайдужих до інтересів свого міста харків'ян. Так, у вересні 1881 року до міністра народної освіти барона Ніколаї надійшов розлогий лист статського радника Дмитра Павловича Пильчикова, в якому той аргументовано спростовував підстави до скасування рішення про відкриття у Харкові технологічного інституту. В українському суспільному житті ця людина займала своє особливе і помітне місце. Він був діяльним учасником першої в XIX столітті української політичної організації == Кирило-Мефодіївського

товариства, лідером Полтавської громади, одним із засновників Літературного товариства імені Шевченка (згодом Наукового товариства ім. Шевченка) у Львові. На кінець життя Д.-П. Пильчиков осів у Харкові і його лист свідчить, що він щиро перейнявся проблемами нашого міста. Син Дмитра Павловича Микола Дмитрович стане професором Харківського технологічного інституту; працюючи тут, зробить відкриття і винаходи світового значення у радіофізиці, рентгенографії, геології, метеорології та інших наукових галузях.

У своїх зверненнях до Петербургу представники громадськості та місцевої влади наводили велику кількість аргументів на користь відкриття у Харкові означеного інституту.

Зазначалося, що звістка про підготовку відкриття вузу викликала у харків'ян великі сподівання. Міська громада внесла значні кошти у цю справу. Було створено реальне училище з підготовчими класами, випускники яких мали право продовжувати своє навчання у вищих технічних закладах. З року в рік, через відсутність вищої технічної школи, поставало питання про надання їм спеціального дозволу на вступ до місцевого університету.

Закінчення реального училища його випускникам такого права на давало. Зростала кількість бажаючих здобути вищу технічну освіту і в прилеглих до Харківської губерній. Значна частина цієї молоді їхала здобувати вищу освіту за кордон, до Львівської політехніки, котра знаходилась тоді в Австро-Угорщині. Міністр просвіти Делянов спеціально звертав увагу Державної Ради Росії на те, що ці поїздки негативно впливають "на малоросів, прищеплюючи їм ідею сепаратизму".

У вересні 1882 року в Москві відбувся з'їзд Російського технічного товариства. Харківське відділення товариства поставило питання про заснування вищого технічного навчального закладу в Харкові. Російське технічне товариство підтримала цю позицію і адресувало відповідне клопотання уряду.

Крім того, харків'яни звернулись по допомогу до громадськості інших губерній, ініціювавши цілу серію звернень до центральних російських інстанцій з різних прилеглих до нашого регіонів з проханням відкрити у Харкові технічний інститут. Такі рішення прийняли губернські земські збори Курської, Херсонської, Таврійської губерній. В підтримку даних рішень висловились і губернатори цих губерній.

Врешті решт цей надзвичайний тиск призвів до бажаного харків'янам рішення. У документах з даного питання, які проходили останнє коло бюрократичних узгоджень, спеціально було зафіксовано, що відкриття у Харкові технологічного інституту є бажаним насамперед через "настійні і часто повторювані заяви, як місцевих громадських установ, так і вищої губернської адміністрації".